

העתיזן דר' דוד פסיג מדווח מסיליקון וואדי

<http://www.passig.com>

ההשלכות המגה-כלכליות של מלחמה בעיראק

כמה תעלה מתקפה על עיראק? מי ירוויח ומי יפסיד ממנה?

ערב הסעודית ורוסיה יקצרו את הקופון הגדול ואילו אירופה תשלם בירידה הגבוהה ביותר ברמת החיים.

עלויות המתקפה על ארה"ב

קשה עדיין להעריך נכוחה את העלויות של מתקפת הטרור בבנייני התאומים על כיסו של משלם המיסים ואיש העסקים האמריקאי. אך הערכות ראשוניות כבר אפשר לראות בפרסומים שונים. נכון לרגע זה, ידועות לנו העלויות העכשוויות: כ-16 מיליארד דולר של אובדן רכוש לממשל ולעסקים האמריקאים, כ-11 מיליארד דולר שזרמו לגורמי ההצלה והניקוי של האתרים שנפגעו, ועוד מיליארדים רבים של הוצאות על אמצעי אבטחה

ברחבי ארה"ב והעולם (יש המעריכים כי רק חברות עסקים אמריקאיות הוציאו כ-40 מיליארד דולר על אמצעי ביטחון חדשים בשנה אחת).

קשה עוד יותר להעריך את העלויות העתידיות שהמתקפה על התאומים והפנטגון תטיל על כיסם של אזרחים ברחבי תבל. כלכלנים טוענים שאמצעי האבטחה שמוטלים ברחבי תבל עלולים להאט את קצב התחבורה הגלובאלית וזו בהכרח תדכא את הסחר העולמי. הסחר העולמי צמח בשנת 2000 ב-12%, בשנת 2001 לא צמח כלל, ואומדנים מצביעים על כך שבשנת 2002 הוא אולי יצמח ב-2%. מומחים גם מעריכים כי קצב הסחר המואט והעלויות של אבטחת הסחר הגלובלי יביאו בהכרח לעליה בעלויות הסחר הבינ"ל באחד עד שלושה אחוזים. לא קשה לדמיין מי הולך לשלם על זה מכיסו.

עלויות המתקפה על עיראק

השאלה הגדולה העומדת כרגע לדיון בחדרי חדרים היא מה תהא עלותה של מלחמה בעיראק ומי הולך לשלם על זה. ברור הוא שמי ישלם את החשבון הוא זה שיבקש לקצור את הדיבידנד בהמשך. ההערכה המקובלת היא כי מלחמת המפרץ עלתה כ-60 מיליארד דולר. החשבון של מלחמה זו התחלק בין חברי הקואליציה שלחמו. לעומת זה, ההערכות לגבי מלחמה עתידית בעיראק הם שהעלויות יכולות להגיע ל-100 מיליארד דולר. הפעם, סביר להניח, רוב העלויות יפלו על צווארי מספר מדינות קטן שבבא העת יבקשו את מלא התמורה. מי שלא ישתתף

במלחמה לא תהיה לו כל דריסת רגל בקציר הפירות. אף שקשה להעריך את מלא מחירה של מלחמה בעיראק, אפשר עם זאת להתחיל להעריך את השלכותיה המגה-כלכליות.

יצרניות הנפט

דבר אחד ברור, רוחות מלחמה מזניקות את מחירי הדלק בעולם וזה כשלעצמו עלול להעמיק את המיתון העולמי. יום לפני שעיראק פלשה לכווית, מחירה של חבית נפט גולמי עמד על \$20. חצי שנה מאוחר יותר לפני שארה"ב החלה את המתקפה נע המחיר סביב ה-\$40. לכן, סביר להניח, כי גם הפעם המחירים יזנקו לסביבות ה-\$40.

מחירים גבוהים של נפט משפיעים בצורה שונה על יצרני נפט שונים. חברי [OPEC](#) (קרטל יצרניות הנפט), מלבד עיראק כמובן, יהיו המרוויחות הגדולות בטווח הקצר. מרבית הכלכלות של חברי OPEC הן כלכלות חד-מימדיות שיקרסו בנקל ללא נפט. כלכלות אלו כמו כלכלות אחרות המבוססות על כרייה של משאבים הן לא יציבות ולא יעילות. למשל, הגוף המכונה [the Energy Intelligence Group](#) מעריך כי הביורוקרטיה של ערב הסעודית היא כה נפוחה עד שירידה של מחירי החבית אל מתחת ל-\$25 גורמת למשטר להיכנס לגירעון תקציבי.

בטווח הקצר, אם כך, המלחמה בעיראק תמלא את כיסם של המדינות חברי OPEC. במיוחד את כיסם של הסעודים המפיקים כ-30% מתצרוכת הנפט העולמית. אפילו איומי מלחמה בלבד משרתת אותם היטב. ההערכה היא שללא הצהרות הקרב של וושינגטון מחירי החבית היו כיום \$5 פחות ממחירם הנוכחי.

המלחמה תאיר פנים יותר למדינות שלא חברות בקרטל. אף כי הכלכלות שלהן מכורות לנפט הן אינן נשענות על שאיבת נפט באופן מוחלט כמו חברותיהן ב-OPEC. מדינות אלה בד"כ לא מתמוטטות כאשר מחירי הנפט צוללים, אך הן בהחלט נהנות כשמחירי הנפט נוסקים. נורבגיה ורוסיה הן דוגמאות טובות: נורבגיה משקיעה את כל פדיונות הנפט שלה בקרן הפנסיה הלאומית שלה ואוכלוסייתה המבוגרת תהנה משנים רבות של פנסיה מובטחת. ואילו רוסיה אשר הוכיחה כי היא יכולה לשמור על יציבות חברתית ומשטרית (יחסית כמובן) על אף התרסקות המחירים של שנת 1997-8 תמלא את אסמיה דולרים מעליית המחירים וגם מיכולתה לספק את הדלק שיחסר בתקופת המלחמה מהשדות העיראקיים.

צרכניות הנפט העניות

מלחמה בעיראק אינה מבשרת טובות עבור המדינות המייבאות נפט. אך מחירי נפט גבוהים משפיעים בצורה שונה על כל מדינה.

אלו שיסבלו הכי הרבה יהיו המדינות הנסמכות מאוד על תעשיות כבדות ושיש להן צרכנים עם מעט הכנסה פנויה. תעשיות כבדות הן זוללות גדולות של אנרגיה. צרכנים ותעשיות במדינות אלה אינם יכולים להיות גמישים בצריכת האנרגיה שלהם. לכן, כל עליה במחירי הדלקים מיד מתורגמת למכה ישירה על כיסיהם של תעשיינים וצרכנים. המכה על הצרכנים היא במיוחד כואבת משום שהיא מורידה מיד את רמת הצריכה בכל הסקטורים. בקיצור, מחירי דלק גבוהים

מקצצים בכוח הקניה בכל המגזרים, מה שבהכרח מוריד את רמת החיים ואת התפוקה הלאומית.

משמע, מדינות מתפתחות יסבלו יותר ממלחמה בעיראק משום שמרבית המדינות העניות מתאפיינות בתעשיות כבדות או -- ובמרבית המקרים גם -- יש להם מעט הכנסה פנויה (אם בכלל).

צרכניות הנפט העשירות

מכל המדינות המפותחות, ארה"ב כנראה תסבול הכי פחות. היא נהנית מהכנסה פנויה גבוהה במיוחד בקרב המדינות המפותחות ותלותה בתעשיות כבדות נמוגה שנים לפני מהפכת ה-dot.com. לארה"ב יש גם ארבעה בולמי-זעזועים שיסכלו תסריטים גרועים מאוד. הבלם הראשון הוא שמבין הכלכלות הגדולות, כלכלת ארה"ב היא זו שצומחת בקצב המואץ ביותר. על אף כל מה שעבר עליה בספטמבר של שנת 2001 בכל זאת היא צמחה – אף כי במעט. במשך השנה הזו אירופה ויפן נשארו תקועות במיתון שמלווה אותן זה שנים לא מעטות. הבלם השני הוא שביחס לתוצרתה, ארה"ב מוציאה על אנרגיה הכי פחות משאר המדינות המפותחות. ייבוא הדלקים של ארה"ב עומד על 1% מכלל התל"ג האמריקאי, לעומת 1.5% לאירופים ו-1.4% ליפנים. האירגון המכונה [the Organization for Economic Cooperation & Development](#) מעריך כי אפקט המיתון של מחירי נפט גבוהים מכה בשליש יותר חזק באירופאים מאשר בארה"ב.

הבלם השלישי הוא שארה"ב היא יצרנית נפט משמעותית מלבד היותה ייבואנית גדולה. היא מייצרת 41% מתצרוכת הנפט שלה. לעומתה, יפן, מייצרת רק 2% מתצרוכתה השנתית. ולבסוף, בולם הזעזועים הרביעי ואולי החשוב מכולם הוא שהדולר האמריקאי הוא המטבע הדומיננטי בשוקי הסחר של הנפט הגולמי. מכיוון שהדולר נוטה לעלות בזמני משבר עולמיים, סביר להניח שמטבעות אחרים יסבלו ללא פרופורציה. למשל, כאשר מחירי הנפט שולשו מבחינה דולרית בתקופה שבין תחילת 1999 וסוף 2000, ביחס ליוורו הם עלו פי ארבעה. לסיכום, ההערכות הן בסך הכל ראשוניות ויש עליהם וויכוחים לא מעטים. אני מעריך שגם בסוגיה זו יש לא מעט נתונים נסתרים שהם קלפים פוליטיים של השחקנים הראשיים בדרמה שעוד נכונה לנו. אני ממליץ לך הקורא לשים לב היטב גם לניואנסים הכלכליים שעולים מהדיונים בעד מלחמה או נגדה. יש הרבה מה ללמוד מהם ועל השחקנים המשתתפים בה.